

מילואים הלכות פסח סימן תנג המשך מעמוד קודם

טעם התבשיל, כתב הנשמת אדם (הלכות פסח סי' לב) לענין יין שרף מדכש וכדו' ששמים בו קטניות כדי שעל דין יוצר טעמו המיוחד, שאסור לשתות, שלא התיר הרמ"א (כאן) לאכול תבשיל שמערבות בו קטניות מחמת שבעלות ברוב, כשהקטניות עיקר בתערובת ככך שהן עושות את טעם הדיש. והשריע הרב (שם) החזק יעקב (שם) כתבו לענין יין שנעשה עם תערובת חרדל [שכתב הרמ"א לקמן (סי' תסד) סי'א] שדינו כקטניות שאין לשתותו אף כשהיין הוא הרוב, שכיון שהחרדל הוא עיקר הוא יסור ונראה, אין זה נקרא תערובת שמתירים אותה [והוסיף], שיש לאסור את שתית היין גם מחמת שזו תערובת שנעשתה בידיים ולא מאליה, וכמובא דעתם לעיל. מאידך, בשו"ת באר יצחק (שם) כתב שאף כשהקטניות מנותות את

טעם התבשיל, מותר לאכול את התבשיל כל שיש רוב מהתבשיל בנגדן. ולבשל בכלי שבושלו בו קטניות הוא בן יומה, דעת הגרי"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ג סי' פא) שאף שלכתחילה אין לבשל בו, אך אם עבר ובושלו המאכלים מותרים, שזה אינו חמור יותר מקטניות שנפלו לתוך תבשיל שאינן אסורות אותו גם אם יש בהן בעות טעם, כל שיש רוב בתבשיל. וכ"כ שבושלו בו קטניות ואינו בן יומה, כתב הכף החיים (סי' כז) שנמותר לבשל בו לכתחילה. מאידך, דעת הגרי"ש אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ד ארחות הלכה הע' 102) שאין להקל לבשל בו אלא כשבושלו בו ספק קטניות ובמקום הפסד מדי.

הלכות פסח סימן תנר תנה המשך מעמוד נא

שכתבו התוס' (סוכה ל, א ד"ה הא קנינה) שאין חסרון של מצוה הבאה בעבירה, כשהעבירה נמורה קודם קיום המצוה, וכן אם הוציא מצוה לרשות הרבים שלא בכונה לעבירה, כגון שרצה לצאת בה ידי חובה ברשות הרבים ושכח שהיום שבת או שחשב שאין זה עבירה, כתב הדעת תורה (סי' וראה הערה שם בשולי הגליון) שכיון שקיימא לן (ראה משנה סוכה מא, ב וגמרא שם מב, א) שהטעה בדבר מצוה ושגג ועשה עבירה פטור, אם כן אין מעשה זה נחשב כלל עבירה, ולכן דאי שייצא ידי חובתו [ובהערה שם בשולי הגליון האריך לדון שמה טענה בדבר מצוה נחשב שעשה עבירה אלא שפטור מחטאת].

ולפיכך, כשקנה מצוה בהקפה לכאורה יש להזהר שלא להגיע למצב שהמוכר מחזיר אחר מעותיו, ובפרט אם משלם בצ"ק וחזוי, יש לזהר שהצ"ק לא יחזור, שדאי שהמוכר מקפיד, ואם המוכר גם דחוק למעותיו או התבטל המכירה למפרע, אמנם לבני הקנה אחריו המוכר מחזיר לאחר החג על מעותיו, דעת הגרי"ש אויערבך (בהסכמתו על ספר ד' מינים) שאין המקח בטל, שכיון שבערב החג ממש המוכר כבר לא יכול היה למכור את האתרוג, וברור הדבר שבאותו זמן הוא לא היה נוסכים לקבל את האתרוג מהלוקח ולבטל את המקח, לכן גם אם מחזיר המוכר אחר מעותיו אין זה נחשב כיעיל ונפיק אוזני, שהרי דאי שיותר נוח לו שהלוקח ישלם לו לאחר זמן מאשר לבטל את המקח. מאידך, דעת הגרי"ש אלישיב (הצ"ק כהלכה פי' עקף א) שאף בדבר שאין למוכר אפשרות למוכרו לאדם אחר, מי"מ אם המוכר עייל ונפיק אוזני המקח בטל.

סימן תנה דין מים שלני

[משנ"ב סי' א]

בין מצת מצוה בין פְּאָר מצוה⁽¹⁾.

1) ובטעם הדבר כתב הרא"ש (פסחים פ"ב סי' ל) שכיון שהחיוב ללוש בימים שלני הוא משום חשש חימוץ, אין לחלק בין מצת מצוה לשאר מצות, ומה שהביא בעל העיטור (חובא ברא"ש שם) ראייה לדבריו שאין חיוב מים שלני אלא במצת מצוה, ממה שאמרו בגמרא (פסחים מ, א) 'בציקות של נכרים אדם ממלא כריסו מהם' וכו', ומשמע אף שלא לש אותם הנכרי בימים שלני, כבר כתב הביי לעיל (סי' תנד בסופו) וראה ביה"ל לקמן (סי' תס) סי'א ד"ה מצת מצוה, שהעיקר להלכה כפירוש הר"ח שמדובר בנכרי שלש בימים שלני, וישראל עומד על גביו ורואה שלא נתערב בעיסה שום חמץ ולא נתחמצה בלישה אלא שלא נשתמרה לשם מצוה, ומשום כך מותר לאוכלם בפסח, אלא שאין לצאת בהם ידי חובת מצוה בלילה הראשון [ודין מצות שלוש בשוגג כמים שאינם מים שלני יבואר להלן (סי' לה)].

[משנ"ב סי' ב]

2) ומה שכתב בימי נישן הם חמין⁽²⁾ וכו', ומה שכתב הפעילות⁽³⁾ וכו', ד"ה להו קצין מים חמים⁽⁴⁾ וכו', וצ"ע מה מקמימין⁽⁵⁾.

3) שאף ימי ניסן נחשבים לענין זה לימות הנשמים, שמבואר בגמרא (פסחים ע"ב, ב) שבימות הנשמים החמה מהלכת בשיפולי הרקיע ומחממת את המעינות (וכמבאר ברש"י פסחים מב, א ד"ה שלני).

4) ואף שזו דעת חכמי אומות העולם שכלילה מהלכת החמה מתחת לקרקע, והוא שלא כדעת חכמי ישראל (כמבואר בגמרא (פסחים ע"ב, ב), כבר אמר רבי (שם) נראין דבריהם מדברי חכמי ישראל

[משנ"ב סי' ז]

ואותו צ"ח מ"ד ל"כך עליה⁽²⁾ וכו', גם ה"פולן יוצא בזה⁽³⁾.
2) אמנם, לעיל (סי' יא סי' ל) לענין מי שמל חוטי צריצית ולאחר יאוש מכרם לאחר, הביא את דעת הפמ"ג בשם הלבוש, והסי' והגרי"א שמחמירים שלא יברך עליהם. וכן לקמן (סי' תקפו סי' ט) כתב שאין ראוי לברך על שופר הגוול אפילו לאחר יאוש ושינוי רשות (הערת שונה הלכות).

ולענין מי שלקח מהלוקח מהגוול, כתב לעיל (סי' כה סי' נד) לענין מי שגול תפילין ומכרן לאחר הלה שב ומכרן, שלכל הדיעות יכול הלוקח השני לברך עליהן.

ואם גול חטים ועשה מהן מצוה ותתנה לאחר, כתב השריע הרב (סי' שאף אם לא נתיאשו הבעלים, יכול השני לברך עליה, שהרי לא באה מצוה זו לידי עבירה, כיון שכבר קנאה הגוול בשני (הגרשים חולדנברג).
28) ואף לענין הברכה, כתב השריע הרב (סי'א) שיוכל לברך עליה (הגרשים חולדנברג).

[ביה"ל ד"ה ולענין ברכה]

לפי שהיא עבר עברה ולא הוציאה גופא בעברה⁽²⁾.

29) מקורה של סברא זו בירושלמי (שבת פ"ג ה"ג), וכתב בשו"ת רעק"א (מהדו"ק סי' קעד ד"ה ומה"ט) שסברת הירושלמי אינה נצרכת אלא למקרה שהוציא את המצוה בפניו ותוך כדי הוצאתו אכלה, שבאכילה זו גם קיים את המצוה וגם עבר את העבירה מחמת שבלעוה זו היא הנחתו, אבל כשהוציא מצוה מרשות היחיד לרשות הרבים ורק לאחר גמר הוצאתו אכלה, פשוט גם בלא סברא זו שיוצא ידי חובתו, לפי מה

מילואים הלכות פסח סימן תנר תנה המשך מעמוד קודם

ועיד מורה) שירעו חזיל שיתכן שעל ידי חוב השמש וכדו' יתחממו המים רק באמצעותם [נחוב זה אינו מורגש בכל המים], וחוב זה נכנס לקמה בשעת הלישה ומחמיץ את העיסה, ומטעם זה כתב בשו"ת נעחת יצחק (חי"ו סי' מד) שאין לסמוך כלל על מדידת חוב המים על ידי מד חום וכדו'. ולכן לענין אפיקת המצות בארצות הצפוניות שאף כימי ניסן האוויר בהן קר מאד, כתב בשו"ת שבת הלוי (חי"א סי' קמה) שאסור ללש בארצות אלו את הבצק למצות אלא בימים שלוני אף אם המים שלא לנו קרים ביותר, משום שיתכן שכתוכם הם חמים וכמו שכתב בשו"ת החם סופר הג"ל נראה שערי תשובה (סי' ב) שכתב בשם המור וקציעה (ד"ה וניל) שבדיעבד ובשעת הדחק יש להקל בזה.

שהרי ביום מעינות צוננין ובלילה רותחין, וטעם זה כתב הרא"ש (שם פ"ב סי' ל) בשם ר' אליעזר ממייץ.
(4) כתב יבעין מים חמים, שהרי אין דינם ממש כמים חמים, וכמבואר להלן (סי' כט) ובשעה"צ (סי' ל) שאין ללש במים שהחמרו בהמה ובל שכן שהחמרו כאור אף אם נצטננו לגמרי, אם לא בשעת הדחק או במקום הפסד מרובה, מה שאין כן מי מעינות חמים שמתוורם הם אחר שלנו והצטננו [ראה פרי חדש סי' ג ד"ה כתב].
(6) ואף אם בנגיעת יד מורגש שמים שאינם ימים שלוני קרים יותר יממים שלוני, כתב הגר"צ פרנק (מקראי קודש פסח ח"ב סי' ז אות ב) שאין לסמוך על כך כלל, וכמו שכתב בשו"ת החם סופר (אהע"ז סי' קנר ד"ה

הלכות פסח סימן תנה המשך מעמוד נב

(סוף ד"ה וכן) ושעה"צ שם (סי' סב).
(46) אבל מעיקר הדין, כתב המקור חיים (ביאורים סי' א) שאין צריכים אלא הרהר וניגוב, שהרי בדרך כלל אין המים שהמים בכלי יותר מכ"ד שעות, ואף אם המים שהו בכלי יותר מכ"ד שעות, מימ כיון שאין כאן אלא טעם של מי פירות, אין המים ממהירים להחמיץ כשאין מעורב בהם אלא טעם של מי פירות בלבד [וראה מה שכתבנו בביה"ל להלן (סי' ד"ה נהגין)].

(47) ואף אם נתערב כל שהוא מים במי פירות, כתב לקמן (סי' תכ"ב סי' י) שאין הם מתבטלים [נראה בביה"ל שם (סי' ד"ה דא"ל)], והוא הדין להיפך שיעורו בכל שהוא, כמבואר שם (סי' ו) אכן החו"א (ארח" סי' קכ"ב) שאם יש מי פירות המהירים להחמיץ את העיסה גם כשאין בהם כדי ליתן טעם במים.

(48) ולענין מי ברו לאחר לינתם, דעת הרב מטש"בין (מנעדים חמטים ח"ג סי' רס"א אות ב) שאסור להשתמש בהם לימים שלוני כיון שמערבים בתוכם כמים כדו' לנקותם יש לחוש שדינם כמי פירות שהתערבו במים שממהירים להחמיץ את העיסה [אלא אם כן ידוע שהמים הם טבעיים ולא עירבו בהם כלום], וכן דעת הגר"מ קרליץ (חוט שני פסח פ"ב סי' ב) שיש לחוש שמא מה שמערבים במים הוא חריף, וממחר להחמיץ את העיסה [וכתבנו בשו"ע (סי' י)].

מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"א תשובה ג) כתב שמעיקר הדין אין לחוש לכך ומותר להשתמש במי ברו לימים שלוני, וכן דעת הגר"שז"י אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ב סי' ג).

ולשאו"ב ימים שלוני ממעיין על ידי ציטורות חדשים, כתב הכף החיים (סי' נ"א) שיש להזהר שלא לעשות כן, כיון שדרך האומנים למושחם בשמן ונפלט לימים טעם השמן שביצטורות.

[משנ"ב סי' כז]
אם לא בשעת הדקדק (49) וכו', קמו הג"ע קא"ק סי' 50.

(49) וכן מים המגיעים ממכלים שעל גג הבנין, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"א תשובה ג) שאסור להשתמש בהם סמוך לשאיבתם אף אם לנו על חג כל הלילה, אם לא בשעת הדחק וכמו בסיטריניא, ונשאר בצי"ע.

(50) וכן המים שלנו ביצטורות המובילים את המים לבתים, כתב הערוך השלחן (סי' ט"ט) שדינם כמי בארות, ואין להשתמש בהם אלא אם כן שאבנם בכין השמשות והליטם כל הלילה [וראה מה שכתבנו (בסי' כד) שכיבד יש האוסרים להשתמש לימים שלוני במי ברו מטעם אחר].

[משנ"ב סי' נ"א]
דמכשירי מצוה הוא (41).

(41) ובביאור הדבר כתב השו"ע הרב (סי' י"ח) בשם הפרי"ח (שהוא מקור דברי המשנ"ב), שמכשירי מצוה הם כמצוה, וכשם שאין לעשות את המצוה עצמה שהיא הלישה על ידי נכרי [כמבואר בשו"ע לקמן (סי' ת"ס סי' א)], הוא הדין שאת מכשירי המצוה אין לעשות על ידי נכרי, והדו"ק, שהוא הדין שאסור לבתחילה לשאוב מים שלוני על ידי חרש שוטה וקטן.

וטעם נוסף שלכתחילה אין לשאוב מים שלוני אלא על ידי ישראל גדול, כתב הערוך השלחן (סי' י"ח) משום חיוב מצוה.

[משנ"ב סי' נ"ב]
יאמר בשעת השאיבה לשם מצת מצוה (42).

(42) ומחשבה ילשם מצות מצוה, כתב המהר"ל (מנהגים הלכות מים דלישת המצות אות ו) שאין די בזה, אלא מצוה לומר בפה ימים אלו למצות, וכן לענין קצירת החיטים וטחינתן למצות מצוה, כתב המהר"ל לקמן (סי' ת"ס סי' ד"ה א"ק) שצריך לומר בפה שהוא קוצר או טוחן לשם מצות מצוה ולא די במחשבה, ואפילו בלישת המצות ואפיקתן שמן הסתם עשיתן היא לשם מצוה, כתב שם שאין די במחשבה אלא בדיעבד [וראה מה שכתבנו לעיל (סי' י"ב) לענין דוב שמירה על מים שלוני].

[משנ"ב סי' נ"ד]
השעם, דגלי-ה'ה'ק'ס יענין מאיסי ואין זה הדר (43).

(43) וכשאין לו כלי חרש חרש, כתב השו"ע לקמן (סי' תרע"ג סי' ג) לענין נרות חנוכה, שאפשר להשיקו באש תחשב על ידי כך כחדש, וכן כתב המשגיב לעיל (סי' רס"ד סי' כט) לענין נרות שבת.

[משנ"ב סי' נ"ה]
זהו הדין של אָבן או פְּלִי-ה'ה'ק'ס מְצַפִּין (44) וכו', פרוש, פֶּל המִשְׁקִין חוץ מִמֵּי (45) וכו', אָבָא-אֶם-כֵּן הִגְעִילוּ מִקְדָּם (46), לְפִי שְׁמֵי-פְרוֹת קְשָׁמָה עָרֵב מַעַט מִמֶּם (47) וכו', דְּמַפְלִיט הַמִּי-פְרוֹת (48).

(44) וכל שכן כלי מתכות, וכמו שמשמע בשו"ע לקמן (סי' תרע"ג סי' ג) לענין נר חנוכה, ומבואר שם שהוא הדין כלי זכוכית וכמו שכתב המשגיב לעיל (סי' י"ג), וכן כתב לעיל (סי' רס"ד סי' כט) לענין נרות שבת.

ולענין השימוש בכלי פלטיק לצורך ימים שלוני, כתב בשו"ת אור לציון (חי"ג פ"א תשובה ג) שראוי להימנע מכך כיון שהם פולטים ריח במים, והחזו"א (קובץ אגרות ח"א אגרת קפה אות ו) כתב, שיש ליקח לשאיבת המים כלי זכוכית.

(45) וכל דבר שהוא מתולדות המים כגון טל וכדו', מבואר בשו"ע לקמן (סי' ת"ס סי' ה) ובמשגיב שם (סי' כ"ד) שהרידו כמים [וראה בביה"ל שם

הלכות פסח סימן תנר תנה

נא באר הגולה

(טז) יוצא כה, (יז) שקנאה בשנוי, ודמים לבד הוא חיב לו: (יח) * (ולעגן ברכה, * עין לקמן ריש סימן תרמט):

תנה דין מים שלנו, וכו' ו' סעיפים:

א פירא דרב הורא
ב פירא דרב הורא
ג פירא דרב הורא
ד פירא דרב הורא
ה פירא דרב הורא

א [*] (א) * אין לשין (ב) אלא במים שלנו, בין שהם מי בורות ומענות (ג) בין שהם מי נהרות. ושוואבין אותן * מקעוד יום (ד) (סמוך (ה) (ו) לבין השמשות) (ז) (רע והנחת מים מן פיק ה)

באר היטב

רשות יוצא בו, ודוקא לאחר נאיש, ואם האחר חזר ונתנו לגזול גם הגזול יוצא בו, טורח"ל. ואין לברך בתחלה. וכחבו האחרונים דטוב לומר בשעת סתיקה או בשעת אפה: כל מי שניצו קמח לידו או מצתי חרי שלו במתנה. וכתב הח"י דדוקא במצה גזולה אין יוצאין לפי שהפסח נופא באה מעברה, משא"כ אם הוציא מצה בשבת טורח"ל ליהדר יוצא כה י"ח בפקס לפי שהוא עבר אברה ולא המצה נופא בעברה. ומ"מ מי שהוציא אותם אם אסור לו לאכל כדין המכשל בשבת, ע"ל סימן שיח ובסימן שו. כתב הכנה"ג בשם מהר"ל דיוצאין במרוד גזול, ע"ש. ותפ"ח בסימן תעה ס"ק א הנרי"ם דק"ש שקמפה גזולה אין יוצאין פה י"ח ט"ה מרוד גזול. ועין בתשובת יראתו סימן כג:

שערי תשובה

וגם אין לחש בנה משים דאמרנו גזל ילא נתאשו תפלים בו וזה לפי שאינו פשוטו בין שפחולף פטעות, ועוד, וגם תתנו למחל ולתן פסחה לגזול עצמו. וע"ש סימן טז דכ"ד דבכ"ד גזול יוצאין בו מרוד ביה"ח וכתבן לא תלשין לתפנה הפאה בעברה, רק לרשת תרפיא סימן תרמט חלשין, ומ"מ במצה גזולה לא יפיק בלי יח"טוב שני אע"פ שהוא מדקדק, ע"ש:

[*] אין לשין כ"ר, אפלו מצה שאינה של מצוה, רחוקש משים חמור, הרשב"ץ במאמר טפ"ח ותלשבותיו חיב סימן פו, וע"ש שכתב דמים שנתפלאו בכרכה בפילה אין ללש בהם, וכתב"ו בר"י: [ח] לביה"ט. עכ"ל. ועין פרי"ח סימן טט סיפ"ה שכתב דאע"פ דר"ד סימן לו אימא דכ"שקמ"ו קצת פכת מקרי פתרון מ"מ

(ה) לבין השמשות. דמן טרוי לשאבן ביה"ש ממש, ולפי שאין הכל יודעין לכונן שער ביה"ש לבן שואבין אותן סמוך לביה"ש אחר שקיעת החמה נכנס וירחה הלכנה. וקדשבו אם שואבין בעוד יום או ששאבן אחר תחלת הלילה, נראה מדברי האחרונים שיש להקל ללש בהם אחר י"ב שעות,

באר הלכה

שיהיה טעם מצה בפיו, מכל מקום לעגן שיהיה צריך לחזר ולברך לשואבולה, אפשר דיש לחש לדעת הרשב"א שכתב יצא דרביעין ושל"פ לא יברך¹⁶, אסור"ק מצאתי בשם הספ"ם ב"קמ"א אלה. ולעגן מרוד אם יוצא דרביעין בגזול, דעת הנג"ת הגדולה בשם מהר"י ד"צא, והפרי חדש חולק עליו¹⁷, דאמתקול מצה ומרוד להדרי¹⁸, כמבאר בפרק כל עשה. ועין בשו"ת אר"ה סימן צד דרצמו וגם במצה גזולה הפסול הוא משום מצוה הבאה בעבירה¹⁹ (והיא נ"מ כן דעת הלבוש), ולחכי ג"כ מרוד דאינו אלא מדקדקן הוה לה מצוה הבאה בעבירה בדרבנן, ודעת המחבר בסימן תרמט סיפ"ה יוצא דרביעין, וכן כתב במקור"הים, ע"ן שם. אכן לדעת הרמ"א שם במנייה שכתב שאינו נהנין מהפוסקים דטורח"ל וגם בדרבנן מצוה הקאה פסול, פנ"א ג"כ במרוד לא יצא²⁰, ונראית דבר"פלא, שכתב הגדולה כתב בשם מהר"י ד"צא קצו דיוצא במרוד גזול, ועמתי שם ומבאר להפוך, וזה לשונו שם: מרוד אשיל מטארפורק נספיק, כינו דמרוד אמשל למצה וגזול פסול, אם"כ יוצאין לא יצא מרוד (בעצמו) מן התרקע, מ"ד דהו אשאר דאמר להו וכ"ל קמ"ו דמנ"ג אשא וכ"ל, ע"ן שם בפרק לחלב הגזול; ונראה לי ולא דמי, דהתם פ"י אשא מתקיים בפרקע משהם הכי הוי פקקע, ע"ן שם. הרי מבאר להדיא מהמח"י דגם הוא מודה שאם אחר גזול מרוד מיד מברו ולא יצא, ודק לעגן קציצה מן התרקע סביב לה ולא מקרי מתבר מקום ולא דמי לאשאר. (ועל"ל פנים לעגן ברכה בודאי יש לומר כענין מרוד אחר לאכל, שלא לברך עוד מחדש: * ולעגן ברכה וכו'. כתבו הפוסקים, דדוקא בגזולה אין יוצאין לפי שהפסח נופא באה בעברה, מה שאין כן בהוציא מצה מרשותי' תחיד לרשות' הדין בשל פסח בשבת יוצא כה י"ח חוקתו, וגם יברך עליו, לפי שהוא עבר עברה ולא הפסח נופא בעברה²¹, וע"ן לעיל סימן שיח סעיף א במשנה בריה ובבאר הלכה: * ע"ן לקמן ריש סימן תרמט. ע"ן השנה ביריה. ע"ן בחק"ע"קב שהביא דעת מגן"אברהם לחלק בנה, שע"י"ו לברך בין שקנה כה, ובחק"ע"קב השיג עליו והספ"ם לדעת המספר, ובמקור חיים ויגן"אלף הבריוו כמגן"אברהם, ע"ן שם, וכן ביה"טאיר מנ"מם בנה וכתב שפ"ח פוסקים סביב"א לזו דהאי אין זה מברך אלא מקצין' לא אתי לאפונק' שאין צריך לברך עליו אלא לומר שהוא מוכר ע"ן בבב"קו ועל"ל פ"מ"ם צריך לברך. ע"ן שם. וע"ן לעיל סימן יא שכתבנו דדעת הש"י והג"ר"א שכל"ס"ר"ד ורמ"א, ובו מצאתי להוב"ב יצ"ב"ץ בסימן קצו שהקריע בן הלכה, וכן דעת הג"ר"ו בסימן זה וכן יש לתורת, דספק ברכות להקל:

* מקעוד יום, דע, דמה שכתב בהג"ה סמוך לבין השמשות' לאו לדעת המספר כתב בן אלא דעת עצמו הוא, וימו שכתב בדרבי

משנה ברורה

והרכה פ"מ"ם מתחילת המצות, וכן שיאמרו 'כל מי שניצו מצתי לידו יהיה לו במתנה²²', דאי לאו הכי יש בנה חשש מצה גזולה, וכתבו עוד, דטוב לומר בן גם בשעת סתיקה²³, ולפעמים מתחילת המסח. ויש עוד פ"ט אחר מה שמצוי להכשל בו, כגון אם קנה מצה ומשכן לרשותו²⁴, אם המוכר גלה דעתו בעת מכירתו שדחיק למעו²⁵ ואינו יכול למכור בהפקדו ועל"פ ע"ל ונפיק אחריו אדוני, ומדחהו בל"ף ושוב ואינו נוח לו, מדינא לא קנה, פמבאר בחש"ו"משפט סימן קצ סעיף יז, וממילא אינו יוצא בהם אחר"ך י"ד חובה מצה מן החורה: (טז) יוצא כה, ומכל מקום לתחלה לא יקח אותו לצאת כה, דהא לא יוכל לברך עליו, וכדלקמיה, וכדלעיל בסימן יא סעיף ו בהג"ה: (יז) שכתב בשנוי, ורצה לומר בשנוי מעשה; והוא דרך הכי שגזול המצה ונתנה לאחר, אותו אחר יוצא כה דהוי שנוי רשות ונדוקא הכי דהוי גס"בן נאוש בעלים, דשנוי רשות גרידא לא קני, ואורו אחר מטר לברך עליו²⁶, שברי לא באסור באה המצוה לידו, שברי כבו נתיאש הגזול ממה קדם לשבא לידו, ואם האחר חזר ונתנו לגזול, גם הגזול יוצא ביה²⁷, דהוי נאוש ושנוי רשות. ולעגן מרוד אם יוצא בגזול דרביעין, ע"ן בבאר הלכה: (יח) ולעגן ברכה ע"ן וכו'. ורצה לומר, דשם מבאר דלעגן ברכה בכל ג"ו אין לברך, אפלו במקום דקנה, דהוי לה "בצע ברה נאין ה", וכן הברכה דאכילת מצה וכן ברפת המוציא נופא. ולעגן ברפת המזון ע"ן לעיל בסימן קצו סעיף א במשנה ברורה:

א (א) אין לשין וכו'. בין מצת מצוה (ב) בין שאר מצות: (ב) אלא במים שלנו. הנינו לינה בכלי לאחר שאיבתו. והטעם, כתב רש"י בנמרא, שהמענות בימי ניסן הם תפין²⁸, מפני שהחמה הולכת באירו זמן בשפולי קריע סמוך לארץ ומתמקת המענות, ויש מפרשים, מפני שבלילה החמה מתלקת למטה מהתרקע ומתמקת המענות²⁹, ולפיכך אסרו תכמים להשתמש בהם לצורך לישא תכף משיוציאן מן הארץ [דהרי לה ע"ן מים תמיים] שאסור ללוש בהם, וכדלקמן סעיף ג, עד שיעמדו בכלים [וצע"פ מ"מ"מ"מ]. ושעור צמיד"ן בכלים וזמן שאיבתו מן הבאר והבאר לקמה: (ג) בין שהן מי נהרות. אף שאין נמשכין ממענות ולא שוכי השעמים שכתבנו, מכל מקום יש להתמיד גם בנה לעגן, (ד) לפי שהנה עליהם חם השמש ביום ונתמקתו מעט: (ד) סמוך לבין השמשות. דלכתחלה (א) יאוי

שער הציון

(ה) בן מבאר בפוסקים: (ג) כל"בו ותש"י"ן חלק ב סימן פו וט"ו ופ"י ת"ש. ובש"ל"ק"ט כתב, דאפשר החכה שמחת התרקע כתחמת כל התרקע עם התורות, ע"ן שם: (א) כגן"אברהם ושי"א:

הלכות פסח סימן תנה

(ה) או בין השמשות, ואין לשוין בתן עד שיעברו (ו) הלילה פלה. ויכולים לשאב יום אחד למים הרבה. ונאם הזמן חם (ז) ניחם במרתף שהוא קר, ונאם הזמן קר ניחם באויר (ח) כי המרתף הוא חם, ויצריך להשבים ולהכניסם לבית (ט) קדם שינרחה השמש ואפלו ביום המעצן: הגה ונאם לא הכניסם בהשקמה, אם לא עמדו בליקף (י) עד שהחמו, (יא) אינו מדיק. ויותר טוב להצמידם תחת התקרה שמה ישפח להכניסם בהשקמה (יב) בשם א"ת. (יג) וכשמולין המים תחת אויר התקיע (יד) יש (א) לכסותן (תיה סימן קטו בשם סמ"ג וסמ"ק, ומהר"ח). כשתל פכת באחד בשבת (יד) יש לשאב המים אור י"ג, (טו) דמני (ז) בליל המישי (מדכי ספ"ק ופסחים). לכתחלה יש לשאב (טז) מן הנרות ולא מן הבארות (אשרי ומדכי), אכל

ג רש"י ובהג"ה ושאר רב הפקדים ד משבת הרשבי"א ה גור בשם אב"י הראשון ו אחרונים תוס'

שערי תשובה

מים שלני הם קרים ביותר, ומכל מקום אם נוחממו בחמימות הרק א' ג'טו מים ששאבין בקיץ מן הנזר יש לו חין פולשין וחשוף מדי. עכ"ל. ועין בספר בית אפרים על פ"טוה פקודים המשובות סימן כ בארץ באבאר ענין זה ושם מבאר ודוקא בעמידת פכות בקיץ גפרין ענה משא"כ ביומי ניסן שכי רש"י בפסחים שערון ימות השמיים בו, ע"ש. ושם מבאר שר"ל שכל שנתחממי חמימות קצת אף ע"פ שאינו חסריות חר"ק אין ללוש קרב, ע"ש. ויש לחש לזה ולהעמיד במקום קר שלא יבואו לדידו חמימות בליל. וע"י כבוד הקניצה שבמדינות שלנו שהם בארצות עבריות שבמי ניסן הוא זמן קר יש להקל עכ"פ כמים שלא לנו בדיעבד בשעת הדחק, ע"ש. ותראה שחבל לבי ראות ענין המורה לפי העת הזמן: [7] בליל ה'. עכ"ש. ועין בשו"ת בית אפרים סימן לב שמי שרצה לאסוף מים א' משהם שבלים א' הוא מתרוץ הקלור כי השלשן הפלים קדים ביתו שבמדינת רומניא הכל חוטב ומגזילין ויבלגים את גלי המעשה וגם העוררים גלישה ומגול ואפנה ידוקם מחזורים ומתליפים פת ע"י ששבתו ונתו ביום שבת, והו כבוד צדק טענה ויש להקל להחיי לשאב מים צ"ש ויתרו הקשר, ע"ש, ועין בבית התורה סימן נו פתב ג"כ דמ"א לשאב ג"רש ונתקדים קצת מן ביה"ש. וע"ש שאם הניחם תחת א"י ידקיק וישאי להניחם בכר

באר היטב

ובחשבות ט"ע סימן לב פתב דאין להקל לא"כ בשעת הדחק או הפסד נרבה. ועין בט"ו שכתב שיותר טוב לאחר השאיבה מלתקדים, אכן מהר"ל פתב להפקד, וז"ל: יותר טוב לתקדים קצת מלתקדים, ע"ש, ונראין דבריו, וכן משמעות הט"א, ח"י: (3) אינו מדיק, ואפלו עמדו בשמש, ב"י, מ"א: (2) לכסותו. ודוקא כלי חרס וצ"ח וק"י טהני פשו, אכל אם הם פקלי זכוכית לא מהני כפה, ח"י, ע"ש: (7) בליל ה'. ב"י לאותן שאופין במיש ואין יכולין לשאב במיש ולא בע"ש שצריך לשאב ביה"ש ואין שכת מכה ל"ט וראי לאו משום הכנה ודאי דמטה, וכל שבות ל"ג ביה"ש, לכן ישאבו בליל ה' תשכח ליום ו', ב"י, וא"כ אף האופין ביום טובו שני אסורין לשאב ביה"ש ב"ש,

משנה ברורה

ונכון לשאבן בין השמשות ממש, כרי שצטננו המים במחבר י"ב שעות ביום, שהמענות זונגין ביום, וי"ב שעות באויר בלילה, אלא מפני שאי אפשר לכת ממש ביום השמשות, רשאי לשאב קמוף לבין השמשות, ואין להקל לכתחלה לשאב הרבה מבעוד יום, וכל שופן שלא לאחר לשאב אחר כניסת הלילה, ומכל מקום בדיעבד שנשאבו הרבה מבעוד יום (7) אין להתמיר, ויכול ללוש בהם לכתחלה אחר לינת הלילה, ועין באור הלכה; וכן אם שאבין בלילה (8) קדם תצוהו, קטר ללוש בהם לקטר לכתחלה, אף צריך להמין י"ב שעות (9) מצת ששאבן: (ה) או בין השמשות. כרי שיעברו על המים לילה שלמה בהלישה מן המחבר. ובין השמשות הוא לאחר שתשקע החמה עד צאת הכוכבים¹⁰⁰. וביום המעצן (1) יותר טוב לתקדים מלאחר: (ו) הלילה פלה. ובשעת הדחק יש להקל ללוש בהם אחר עמוד השחר, (8) אף על-פי שלא עמדו י"ב שעות: (ז) ניחם במרתף שהוא קר. ונאם אין לו מרתף ניחם (ט) בתוך הבית, (י) ודוקא בתוך שאין מסיקין בו¹⁰¹: (ח) כי המרתף הוא חם. ואם העמידן במרתף א' בבית שמשקין בו, ובאר לקמה בהג"ה: (ט) קדם שינרחה השמש. שלא יתחממו בהם השמש, ומניי שהמים עומדים מבחוץ במקום שהשמש עולה משם¹⁰², דאם נעמדו במקום שלא יוכל לראות פני השמש אין לחש, ויבדלקמן בסימן הנט סעיף א, עין ש"ב. מיהו, ביום המעצן, בכל גוני צריך לדיק להכניסם קדם שעת הגריחה, דיומא דעיקא פלו שמשא¹⁰⁴: (י) עד שהחמו. ואם נעשו פושרין, (יא) כהחמו נמי, ויבדלקמה בסעיף ג, ופושרון נקרא בשמשו בחמימות הרק. ועין בשערי תשובה שכתב, שכל שנתחממו חמימות קצת, אף על-פי שאינו בחמימות הרק, אין ללוש בהם¹⁰⁵, עין ש"ב: (יא) אינו מדיק.

שער הציון

(7) אחרונים. ועין באור הלכה: (8) ב"ח חקיעקב, וכן פתב האלה רבה והגר"ז: (9) חקיעקב והגר"ז: (10) חקיעקב בשם מהר"ל ומשמעות מגן אברהם, וכן פתב במאמר דרכי, חלא בט"ו: (11) אחרונים: (12) הגר"ז: (13) אחרונים: (14) פרימגרים: (15) סגן אברהם ושי"א: (16) חקיעקב ושי"א: (17) חקיעקב: (18) סגן אברהם: (19) סגן אברהם. והמשמטי ב' עצות האחרונות שקבת דהצורך להם משום ולא פסיקא לה כל-כך סמרא דמבעוד יום, כדמוכח מנה פסיקתא דא"י, אכן לפי מה שבארנו שם דעת כמה אחרונים דמעשו דדין פטר לשאב בכל מקום בעוד יום, בודאי יש לסמוך על זה לכתחלה בשעת הדחק ואין צריך עצות אחרונות¹⁰⁶, וכן פתב במאמר סגן אברהם: (18) עין בחקיעקב ושערי תשובה:

הלכות פסח סימן תנה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ד]

רשאי לשאב סמוך לבין השמשות⁶ וכו', וכל־שפן שלא לאחר לשאב אחר קניסת הלילה⁷ וכו', אחר לינת לילה⁸ וכו', קדם קצות⁹.

6) וסמוך לבין השמשות, כתב הכף החיים (ס"ק ז) שאין הכוונה חצי שעה קודם בין השמשות [אף שלענין האיסור לאכול או להסתפר וכדו' סמוך למנחה התבאר לעיל (סי' רלב ס"ק ז) שהיינו חצי שעה קודם מנחה] אלא הכוונה סמוך ממש וכמו שמשמע מהדרכי משה, ומנהג החזו"א (דינים והנהגות פי"ו אות א) היה לשאוב את המים מיד לאחר השקיעה, ואם נשאבו המים אפילו מעט קודם השקיעה היה שופכם (ארוחת רבינו חיב עמו לא), ומנהג הגרי"ז סלאוויצ'יק (ספר מצות מצוה פי"ו הע' טו) היה לשאוב את המים זמן רב קודם השקיעה.

7) ובטעם הדבר שיש להחמיר שלא להשתמש במים משאיבת לילה אלא במים משאיבת יום, כתב הבי"ד (ד"ה לפיכך ד"ה ואפשר לפרש, בביאור דעת רבי אליעזר ממי"ץ) שביום הצטננו המים בקרקע על כל פנים זמן מה, ומשום כך די להם [אף לדעת רבי אליעזר ממי"ץ] בלינת לילה, אבל מים שנשאבו בלילה כשהם חמים ולא הצטננו כלל בקרקע, אין להם תקנה עולמית [לדעה הנ"ל, וביאור פרטי השיטות בדין זה ראה בבי"ד ובבית, וכן בט"ז (ס"ק א)].

8) והוא כדי לחוש לדעת הריב"ן והסמ"ק (הובא ב"י ד"ה נמצא), שאין המים מצטננים אלא בלינת לילה שהיא לכל הפחות מחצות הלילה ועד אחר עלות השחר, ולא די שיצטנו י"ב שעות בכל כדעת רש"י (שם ד"ה וכתב עוד אלא וד"ה אבל קשה), ושלא כמו שכתב הבאר היטב (ס"ק א). וביאור דעה זו כתב השו"ע הרב (ס"ג), שמחצות הלילה ועד עלות השחר מנשבת רוח צפונית ומצננת את המים.

ולענין אם מועיל לצנן במקור מים שאינם ימים שלנו, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פי"א תשובה ג) שאין זה מועיל ואסור ללוש מצות במים אלו, וכל שכן שאין לצננם על ידי הכנסת גושי קרח לתוכם, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (הערות פסחים מב, א) שאין לקרר מים שאינם ימים שלנו במקור, משום שאין אנו בקיאים בטבע הדבר, ויתכן שאין המים מפיגים הומם אלא על ידי לינת י"ב שעות בלילה.

9) אבל אם שואבם אחר הצות הלילה, אין די להלינם י"ב שעות כדעת רש"י, משום שיש לחוש לדעת הריב"ן והסמ"ק שאין המים מצטננים אלא בלינת לילה כ"ל.

[משנ"ב ס"ק ה]

ובין השמשות הוא לאחר שתשקע הנמה עד צאת הכוכבים¹⁰. 10) ושיעור זמן זה, כתב הכף החיים (ס"ק יא) שהוא י"ג דקות וחצי, וכן כתב המשנ"ב לעיל (סי' רסא ס"ק בג) שהוא לערך רבע שעה. ותחילת זמן בין השמשות, כתב המשנ"ב לעיל (שם) שדעת הרבה מהראשונים שהוא מיד בשקיעת החמה תמשך כרבע שעה, ולאחר מכן מתחיל הלילה, והביא שם (ס"ק כ) את דעת ר"ת, שזמן זה מתחיל לאחר שעבר מתחילת השקיעה כשיעור מהלך ג' מילין ורבע (ועד אז יום גמור הוא) תמשך כרבע שעה, ולאחרי מכן מתחיל הלילה, וכתב בביה"ל שם (סי' ד"ה שהוא) שלדבריו אין הלילה מתחיל אלא שעה חומש [דהיינו ע"ב דקות] אחר תחילת השקיעה.

[משנ"ב ס"ק ו]

אחר עמודי השחר, אף על פי שלא צמדו י"ב שעות¹¹. 11) דוקא כשואבם בין השמשות שלא היו בלילה מחוברים כלל לקרקע, אבל אם שאב אותם בלילה קודם חצות, כתב לעיל (ס"ק ד) שצריך להמתין י"ב שעות.

[משנ"ב ס"ק ז]

12) ולענין לישת המצות, כתב לקמן (סי' תנט ס"ק ט) שאף שאין ללוש מצות בחדר שיש בו תנור בית החורף שהסיק בו באותו יום, משום שחזמו רב ומתפשט בכל החדר, מ"מ אם הסיקו בו את התנור, יש לפתוח את הדלת החלונות עד שיאמוד בדעתו שיצא החום מן החדר, והוא הדין לענין חדר שיש בו תנור אפיה שאופים בו כל היום וחזמו רב כתנור בית החורף, וסיים שם שהכל תלוי לפי גודל החדר, שאם החדר גדול חזמו מועט, ואם הוא קטן חזמו רב. וכל זה דוקא לענין לישת המצות, אבל לענין ימים שלנו, כתב בשו"ת דברי מלביאל (חיד סי' כא ס"ק ו) שבכל אופן אסור להניחם בחדר שמטיקים בו [ולאו דוקא כנגד פי התנור], שהרי מצינו שהחמירו בהם חז"ל אף כשחומם מועט.

ואף בארצות הקרות שבהן הימים שלנו קרים ביותר ואי אפשר לגבל בהם את העיסה אם לא שיניחום בחדר שמטיקים בו תנור וכדו', כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' מז) שאסור להפיג את קיריותם של המים בשום אופן, וכמו שכתב בשו"ת חתם סופר (אה"ע"ז סי' קנ"ג) לענין מי שהניח את הימים שלנו בחדר שאחד מקיריותיו הוא כותל של תנור שאופים בו מצות, ואסר ללוש במים אלו את המצות אף אם כנגע היד מרגישים שהמים קרים, משום שיתכן שהמים חמים בתוכם ואין הום זה מורגש כנגע היד.

ולנהיגם בתוך חדר שמחומם על ידי חימום, ואין דרגת חומו עולה יותר מדרגת קיריותם של סתם ימים שלנו, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קמ"ה) שיש להקל, ומה שאסר השו"ע להניח ימים שלנו במרתף בומן שבחוץ קר מפני שהמרתף חם, ביאר (שם) שהוא משום שאויר המרתף דחוס ודחוק, מה שאין כן חדר ממוג.

[משנ"ב ס"ק ט]

ומקרי שהמים עומדים מבוזבזים בקומום שהשמש עולה משם¹² וכו', דיומא ר' יצחק ב"ר אבהו¹³.

13) ולענין האיסור ללוש מצות כנגד השמש, כתב לקמן (סי' תנט ס"ק ב) שגם בתוך הבית אסור ללוש כנגד הלון שנכנסת דרכו השמש, שמא תחמוץ העיסה מהום השמש, ומבואר שם (ס"ק ו) שהוא הדין לענין ימים שלנו.

ואם החלון סגור ואין קרני השמש מאירות אלא דרך חלונות הזכוכית, כתב שם (ס"ק ב) שיש מהלוקח אם השמש מחממת את העיסה גם באופן זה, ונהגו להחמיר ולכסות את החלונות בסדינים בשעה שהשמש מאירה ררכם [וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק יג)].

14) וביאור הדבר כתב לקמן (סי' תנט ס"ק ד), שטבע השמש ביום המעונן להגביר חומה בכל מקום, וכתב שם שבבין השמשות אין לחוש לכך, כיון שבכר שקעה החמה.

ודוקא כשהרקיע מעונן לגמרי, אבל אם אינו מעונן אלא בחלקו והשמש פעמים מתגלה ופעמים מתבסה, כתב בביה"ל לקמן (שם ס"א ד"ה וביום) שמעיקר הדין אינו נחשב ליום המעונן ומותר המשך בעמוד הבא

הלכות פסח סימן תנה

ביאורים ומוספים המשך

ישראל שלא נשמר מנפילת חמץ לתוכם כל ימות השנה, כתב לקמן (סי' תסז ס"ק טז) שנכון לסגור בשעת השאיבה בבגד נקי, וביאר השריע הרב (שם, סמ"ח) שאין זה אלא חומרא. אבל מעיקר הדין כל שלא ראה שנפל חמץ לבאר אין לחוש לכך, וכן בעניניו כתב החק יעקב (ס"ק ו) שאינו אלא חומרא [ואם מצא חמץ במים שבבאר, ראה במשניב לקמן (שם) אם מותר לשותתם או לבשל בהם בפסח].

[משניב ס"ק יג]

כי השקמט יוכל לחמם דרך עבי הַסוכית¹⁸, אלא אם כן יקפח בקפה על הדפנות¹⁹.

18) ואף שלענין לישת המצות כנגד חלון זכוכית שזוהרת עליו השמש, כתב לקמן (סי' תנט ס"ק ב) שדעת החק יעקב להתיר ללוש את המצות כנגדו [אלא שנהגו כהמחמירם בזה], ומשום שאין חום השמש עובר דרך הזכוכית, ואילו כאן החמיר החק יעקב, ביאר החק יעקב (שם ס"ק ד) את דבריו, משום שהשמש אינה מחממת דרך זכוכית אלא באופן שיש מים בכלי זכוכית וכמו בעניניו, וכדמצינו לקמן (סי' תקב ס"ק ד) לענין איסור הולדת אש ביום טוב על ידי מים הנמצאים בכלי זכוכית לבנה.

19) וביום המעון שטבע השמש שמגבירה חומה בכל מקום [כדלעיל (ס"ק ט)], כתב השריע הרב (סי' ט) שיש לבסות את כל דפנות הכלי, אבל ביום שבו השמש זוהרת אין צריך לבסות אלא את הדופן שגם זוהרת השמש [וכדברי המשניב שכתב על הדפנות] יש לדון האם דעתו שיש לבסות את כל דפנות הכלי אף שלא ביום המעון.

[משניב ס"ק יד]

לאותן שנהגין לאפות בליל פסח במוצאי שבת²⁰.

20) אמנם, לקמן (סי' תנח ס"ק ד) כתב שלכתחילה אין ראוי לאפות בליל יום טוב, כיון שיכולים לצאת מזה כמה מכשולות.

[משניב ס"ק טו]

דאין שכת מדין ליום טוב²¹ וכו', והוא הדין אף האופין בליל יום טוב שני²² וכו', אמנם אם שכת להדין במוצאי יום טוב²³, לכך אין השקשות על ידי עכו"ם²⁴, ויש מתירין אפלו על ידי עצמם²⁵.

21) אבל עצם מעשה השאיבה בשבת מותר [באופן שאינו מטלטל את המים במקום האסור בטלטול], וכמבואר בשו"ע לעיל (סי' שלח ס"ו) ובמשניב שם (ס"ק כד), שלא אסרו לשאוב מים מן הבאר אלא כששואב מים על ידי גלגל גדול, שמוציא הרבה מים בבת אחת ובלא טרח, שמא משום כך ימלא אף להשקות גינתו, וכן ביאר החק יעקב (ס"ק ה).

22) לענין זמן אפיית מצות המצוה של ליל יום טוב שני [לנהגים לאפות מצות מצוה בערב פסח אחר חצות], מבואר בשע"צ לקמן (סי' תנח ס"ק ג) שדעת הרקח שאין לאפות אלא בליל יום טוב שני ולא בערב פסח אחר חצות, אמנם במשניב שם (ס"ק ב) כתב שדעת הט"ז שם (ס"ק א), שהנהגו לאפות את מצות המצוה בערב פסח אחר חצות, יש לו לאפות או גם את המצות שהן לצורך ליל יום טוב שני.

23) אבל אם לא שכת והוא עדיין מבעוד יום, ישאבם מבעוד יום, ואין צורך להחמיר ולשואבם בבין השמשות על ידי נכרי, וכמו שכתב בשע"צ (ס"ק טז).

המשך בעמוד הבא

ללוש את העיסה למצות בחוץ תחת אויר הרקיע שלא כנגד השמש, אלא שנהגו לאסור, שמא יתפשטו העננים בחזקה ולא ירגישו בכך, וללוש את העיסה בבית כנגד החלון, כתב הרמ"א (שם) שנהגו לאסור גם במקום שאין אפשרות שתזרח שם השמש, ובטעם הדבר כתב המשניב שם (ס"ק ה) שבשהוא לש בבית יש לחוש שמא יתכסו השמים לגמרי בעננים ולא ירגישו בכך, מה שאין כן כשלוש בחוץ במקום צל, שאז מותר לכל הדעות, ומבואר שם (ס"ק ו) ובשע"צ (ס"ק ז), שהוא הדין בכל זה לענין המים והקמח.

[משניב ס"ק ז]

אין ללוש בקה¹⁵.

15) ולענין אפיית מצות בארגנטנה, שבימי ניסן מזג האויר שם חם מאד ואף הימים שלגו מתחממים, וכן המקום שבו אופים את המצות חם מאד, כתב הגר"צ פרנק (מקראי קודש פסח ח"ב סי' ז) שאם הדבר אפשרי, ראוי שלא לאפות שם מצות אלא בימי תמוז-אב, ואם אין אפשרות אלא לאפות מצות בימי ניסן, יש להקפיד שהחדרים שבהם לשים יהיו מקוררים, וכן המים יהיו מונחים בחדר מקורר. עוד כתב, שלענין המים אפשר להניח בתוכם גושי קרח ולהשגיח שהיה המים קרים מאד כל זמן הלישה [ולענין מים שאינם ימים שלגו ראה מה שכתבנו לעיל (הע' 8)].

[משניב ס"ק יב]

כדי שלא יפול לתוכן שום דבר חמור¹⁶, ומשעם זה נוהגין לפנן המים בשעת השאיבה בכגד לכן נקרא¹⁷.

16) משמע מדבריו שאין זה אלא חומרא והחירות יתירה וכמו שכתב החק יעקב (ס"ק ג). חייבו דוקא כשמוליכין מהנהגה, שאז הוא מתעסק בהם, אבל כשמנתחים בבית ואינו מתעסק בהם, כתב הא"ר (ס"ק ג) שנהגים תמיד לבסותם, משום שיש לחוש ביותר שמא יפול לתוכם דבר חמץ.

ואם לא שמר על הימים שלגו שלא יפול לתוכם דבר חמץ, כתב בשו"ת האלף לך שלמה (אורח סי' רפב) שלדעת הסוברים שיש חיוב שמירה על החיטים משעת קצירה (כמבואר בשו"ע לעיל סי' תנג ס"ד ובביה"ד שם ר"ה טוב), הוא הדין שיש חיוב שמירה על מים שלגו משעת השאיבה, ואם לא שמר עליהם אין יוצאים בהם ידי חובת כוית מצוה בלילה הראשון, וכן כתב השערי תשובה (ס"ק ה), ובענין זה כתב בשו"ת דברי מלכאל (ח"ד סי' כא ס"ק א).

ולענין אם יש לבסות את הימים שלגו משום האיסור לשתות מים מגולים [המבואר בשו"ע יו"ד (סי' קטז ס"א)], כתב בשו"ת דברי מלכאל (שם) שאף שכתב השריע (שם) שבזמנינו שלא מצויים נחשים אין להקפיד על מים מגולים, מימי לענין ימים שלגו שהם לצורך מצוה יש להקפיד על כך אף בזמנינו [וכמו שכתב השריע לעיל (סי' רעב ס"א) ובמשניב שם (ס"ק ג) לענין יין לקידוש, ומשום 'הקריבהו נא לפחתך'], ומה שכתב המשניב להלן (ס"ק יח) בבואר דברי הרמ"א שאין לשפוך מים שלגו שיש בהם חשש סכנה, משום 'שומר מצוה לא ידע דבר רע', כבר כתב בשו"ת הני"ל (ח"ב סי' נג ס"ק ו) שאין זה אלא בחשש של סכנה סגולית ולא בחשש של סכנה טבעית, וכן כתב הדעת תורה (ס"א בהגהה).

אמנם אם אינו מוצא אלא מים שהיו מגולים, כתב הכף החיים (ס"ק לג) שבמקום שלא מצויים נחשים יש להקל וללוש בהם למצות, וכן כתב המשניב לעיל (סי' רעב ס"ק ג) לענין יין לקידוש. 17) וכן השואב מים בפסח מבארות של נכרי או מבארות של

הַלְבוֹת פֶּסַח סִימָן תְּנָה

ביאורים ומוספים המשך

שיתכן שאסור לעשותו משום חיוב 'תוספת שבת' לדעת סוברים שחיוב זה הוא מן התורה.

[שעה"צ ס"ק טז]

ואין צריך עצות אחרות²⁶).

26) שכתב המג"א (ס"ק ד), כגון לומר לנכרי שישאב לו מים בבין השמשות.

ולענין אם מותר לומר לנכרי לשאוב מים בבין השמשות גם כשאין בהם צורך מצוה [כגון שכבר יש לו מים שלגו], כתב השו"ע הרב (סי"ד) שמותר, משום ששבות דשבות מותר בבין השמשות אף שלא לצורך מצוה, אמנם המשגיב לעיל (סי' שמט ס"ק יט) כתב שיתכן שאין להקל בשבות דשבות בבין השמשות אלא לצורך מצוה או בשעת הדחק.

24) וכשאינן זה אלא שבות דשבות, כגון שאין הנכרי צריך להעביר את המים ברשות הרבים וכדו', מבואר בשו"ע לעיל (סי' שז ס"ה) שמותר לעשות כן לצורך מצוה אפילו בשבת.

ואף שכתב הרמ"א שאסור לשאוב מים שלנו למצות מצוה על ידי נכרי, כתב המשגיב להלן (ס"ק בא) שדין זה אינו אלא לכתחילה, וכן כתב השו"ע הרב (סי"ב), ומ"מ גם כששואב הנכרי את המים, כתב הב"ח החיים (ס"ק כט) שיש לישראל לומר בשעת השאיבה שמים אלו יהיו לשם מצות מצוה.

25) וטעם הרב שמותר לעשות כן בעצמו, משום שכל דבר שהוא משום שבות ואינו קרוב לבא לידי מלאכה, כתב השו"ע לעיל (סי' שמב ס"א) ובמשגיב שם (ס"ק א) שמותר לעשותו בבין השמשות אם הוא לצורך מצוה גם אם אין צריך לו בשבת. אמנם בסוף בין השמשות שסמוך מעט ללילה, כתב בביה"ל שם (ד"ה מותר לו)

